

Sačuvali smo ekonomsku stabilnost

RADOJE ŽUGIĆ, guverner Centralne banke Crne Gore

Sa zadovoljstvom možemo konstatovati da je Centralna banka adekvatno reagovala u uslovima povećane neizvjesnosti usljed pandemije COVID-19, te uspjela da sačuva balans između podrške ekonomiji i stanovništvu i očuvanja zdravlja bankarskog sistema.

Ekonomika situacija u Crnoj Gori je u fazi oporavka od snažnog i nepovoljnog uticaja koji je pandemija COVID-19 imala na gotovo sve sektore crnogorske ekonomije. U ovoj godini se očekuje ostvarenje visoke stope ekonomskog rasta, a rast očekuje se i tokom naredne tri godine. Ipak, određenu dozu zabrinutosti unosi nivo javnog duga,

ocjenjuje Radoje Žugić, guverner Centralne banke Crne Gore (CBCG).

Finansijska stabilnost u Crnoj Gori očuvana je i tokom krize izazvane pandemijom COVID-19, što je, između ostalog, rezultat i dobro targetiranih privremenih mjera koje je CBCG kreirala u cilju olakšavanja posljedica pandemije privredi i građanima, ali i rezultat zdravih bilansa banaka prije

izbijanja pandemije, naglašava guverner.

Gledajući unazad kako biste ocijenili uspjeh deset paketa mjera Centralne banke?

- U prethodnih godinu ipo dana implementirali smo deset paketa mjera usmjerenih na ublažavanje posljedica pandemije koronavirusa na privredu i stanovništvo. Ovo

DOSLJEDNOST

Jedan od ključnih razloga zašto je bankarski sistem ostao stabilan i tokom pandemije je to što je obezbijedena njegova visoka likvidnost i solventnost u periodu prije krize.

nas je izdvojilo kao centralnu banku sa najobuhvatnijim setom antikriznih mjera u regionu i Evropi.

Mjere, od kojih su neke i dalje na snazi, su, između ostalog, bile usmjerene na odlaganja i olakšavanja otplate obaveza, kroz moratorijum i restrukturiranje kredita. Na ovaj način je bankarski sektor „ustupio“ likvidnost stanovništvu i privredi. Svim fizičkim i pravnim licima koja su bila pogođena pandemijom omogućili smo da privremeno odlože plaćanje svojih obaveza prema bankama, što im je obezbijedilo veći nivo dohotka i mogućnost izmirenja drugih obaveza. Takođe, dozvolili smo bankama da restruktuirane kredite tretiraju kao novoodobrene, što ih je oslobodilo dodatnog tereta troškova rezervacija, čime su se stvorili uslovi za restrukturiranje kredita građana i privrede pod povoljnijim uslovima.

Iskoristili smo i monetarni instrument kojim raspoložemo i smanjili stopu obavezne rezerve banaka za 2%, čime smo „upumpali“ 70 miliona eura likvidnosti i povećali kreditni potencijal banaka. CBCG je takođe "prepolovila" cijene povlačenja likvidnosti obavezne rezerve, obezbjeđujući jeftin pristup dodatnim izvorima likvidnosti banaka u slučaju potrebe.

Nedavno ste okončali proces AQR-a, što pokazuju rezultati?

- U cilju dobijanja što objektivnije slike o stanju bankarskog sektora, inicirali smo i nedavno okončali projekat procjene kvaliteta aktive, tzv. AQR. Ovim instrumentom se utvrđuje da li banke imaju adekvatnu kapitalnu poziciju i kako upravljaju rizicima. Rezultati AQR-a potvrdili su stabilnost bankarskog sektora Crne Gore, izraženu kroz adekvatnu kapitalnu poziciju i zadovoljavajući kvalitet aktive banaka. Posebno smo ponosni na ove rezultate jer smo prva zemlja van EU koja je proces AQR-a sprovela u skladu sa ECB metodologijom,

OPREZ

Blagi rast nekvalitetnih kredita za sada ne zabrinjava, ali mi pojačano i vrlo posvećeno pratimo i analiziramo stanje i kretanja u bankarskom sistemu, koristeći sve raspoložive alate.

uz obuhvat čitavog bankarskog sistema sa visokim uzorkom rizikom ponderisane aktive od preko 84%.

Kako ste zadovoljni saradnjom CBCG sa MMF-om i SB?

- Imamo odličnu saradnju sa MMF-om i Svjetskom bankom, kroz brojne programe tehničke pomoći koji doprinose boljem funkcionisanju i jačanju kapaciteta naše institucije, kao i bržem i uspješnijem prilagođavanju zakonodavnog okvira najboljoj svjetskoj praksi.

MMF je, u februaru ove godine, prvi put od osnivanja CBCG, pripremio eksternu analizu kontrolnih mehanizama ove institucije i utvrdio da CBCG ima snažne operativne

kontrolne mehanizme svojih ključnih funkcija, uključujući oblasti upravljanja rezervama, trezorskog poslovanja, finansija i kontrolinga, operativnih rizika, interne revizije.

Vi ste jedan od dugogodišnjih zagovarača potrebe da se crnogorska ekonomija diversifikuje. Gdje ovdje vidite ulogu Centralne banke i bankarskog sistema u podršci sektorima ekonomije vezanim za proizvodnju?

- Istorijski posmatrano, crnogorsku ekonomiju karakteriše nedovoljna diverzifikovanost proizvodne strukture, uz naglašenu dominaciju uslužnih djelatnosti. Ovo je za rezultat imalo nizak nivo tehnološke opremljenosti i visok nivo uvozne zavisnosti. Takođe se suočavamo i sa neravnomjernim regionalnim razvojem.

Pojava pandemije COVID-19 prekinula je ciklus ekonomskog rasta ostvaren u periodu 2015-2019. godine, kada je prosječna

RANJIVOST

U periodu pandemije ogoljena je visoka zavisnost ekonomije od uslužnog sektora, što je istovremeno ukazalo i na visoku osjetljivost crnogorske ekonomije na eksterne šokove.

stopa rasta iznosila skoro 4%. Model rasta naše ekonomije je, u ovom periodu, bio zasnovan na snažnoj investicionoj aktivnosti koja je podstakla ekonomske tokove u zemlji. Ipak, nedovoljna diverzifikovanost crnogorske ekonomije umanjila je pozitivne efekte investicija, upravo zbog nedovoljnih i nedostupnih kapaciteta za proizvodnju roba potrebnih za izvođenje investicija, te je ovaj investicioni ciklus bio praćen visokim uvozom.

Centralna banka nije institucija koja ima mandat da daje direktnu podršku proizvodnom sektoru. Svakako, CBCG indirektno doprinosi ovom cilju preko očuvanja stabilnosti finansijskog sektora. Konačno, bankarski sistem, kroz kreditnu

podršku, daje značajan doprinos razvoju svih sektora crnogorske ekonomije.

Da li smatrate da će najranjivije kategorije stanovništva i preduzeća biti u stanju da se nose sa posljedicama pandemije bez dodatnih mjera podrške?

- Polazeći od ostvarenih pozitivnih efekata implementacije deset paketa privremenih mjera Centralne banke, kao i pet paketa mjera Vlade Crne Gore, projekcija o rastu BDP-a, raspoloživih pokazatelja i ocjena o ekonomskom oporavku podstaknutom snažnim oporavkom sektora turizma, možemo zaključiti da su se stekli uslovi za relativnu normalizaciju poslovanja. Primjenom Odluke o privremenim mjerama za ublažavanje negativnih uticaja epidemije zarazne bolesti COVID-19 na finansijski sistem, na dan 30.09.2021. godine, u moratorijumu se nalaze krediti u iznosu od 5,23 miliona ▶

Posebno smo vodili računa o usmjeravanju podrške ka onim kategorijama stanovništva i privrede koje su bile najteže pogođene pandemijom

► eura ili 0,18% ukupnih kredita, dok je pod povoljnim uslovima restrukturirano kredita u iznosu od 203,93 miliona eura ili 6,90% ukupnih kredita. Istovremeno, odobreno je oko 30 miliona eura novih kredita pod povoljnim uslovima za sektor turizma, poljoprivrede, ribarstva i šumarstva i ostale ugrožene djelatnosti.

Jasno je da privremene mjere ne mogu trajati neograničen vremenski period. Međutim, CBCG će nastaviti aktivno da prati dalji razvoj i uticaj pandemije COVID-19 na finansijski sistem, crnogorsku ekonomiju i građane i analizira makroekonomska i kretanja u finansijskom sistemu, kako bi, kroz adekvatne i blagovremeno oblikovane makroprudencijalne i monetarne mjere, podržala oporavak i dalji rast i razvoj crnogorske ekonomije.

Sa kakvim rezultatima bankarski sektor dočekuje kraj 2021?

- Podaci o poslovanju banaka potvrđuju da je bankarski sistem stabilan, profitabilan i likvidan. Aktiva na kraju trećeg kvartala ove godine iznosila je oko 5,2 milijarde eura, što je 12,5% više u odnosu na kraj 2020. godine. Koeficijent solventnosti, kao relativni pokazatelj adekvatnosti kapitala, na 30. septembar 2021. iznosio je iznad 18,5%, skoro dvostruko više od propisanog minimuma. Depoziti su, od početka godine, porasli za preko 600 miliona eura i sada iznose skoro 4 milijarde eura, što je istorijski maksimum.

Negativna posljedica pandemije na poslovanje banaka ogleda se u blagom rastu NPL-a, koji je, ipak, zahvaljujući mjerama koje je CBCG blagovremeno implementirala, ograničen. Realno je očekivati da će smanjeni obim ekonomske aktivnosti i porast nezaposlenosti, u jednom trenutku, nakon ukidanja privremenih mjera, za posledicu imati pogoršanje ovog važnog parametra koji dominantno utiče na adekvatnost kapitala. Ovo će, dalje, imati negativan uticaj na prihode banaka, kroz porast ispravki vrijednosti, odnosno rezervi za očekivane kreditne gubitke.

Šta su lekcije koje biste vi izvukli za neke buduće krize ovog tipa?

Zvaničnici MMF-a i Svjetske banke su ocijenili da su krizne mjere CBCG „kreirane i implementirane pravovremeno, adekvatno i snažno, te da su preduzeti ispravni koraci ka izgradnji čvrste i kredibilne institucije“

- Ocijenili smo da je za djelovanje u nepredviđenim okolnostima, kakva je pandemija COVID-19, od presudnog značaja brzi institucionalni odgovor u vidu profilisanja adekvatnih mjera makroprudencijalne i monetarne politike za suzbijanje pojave rizika u finansijskom sistemu i sprječavanja njihove materijalizacije, kao i blagovremena primjena ovih mjera.

Drugo, neophodna je koordinirana aktivnost svih nosilaca politika odgovornih za očuvanje makroekonomske i finansijske stabilnosti u sinhronizovanom kreiranju i primjeni mjera zaštite, a što su svojim djelovanjem potvrdile Vlada Crne Gore i CBCG.

Treće, u fokusu CBCG je bila zaštita finansijske pozicije klijenata banaka – fizičkih i pravnih lica u užem smislu, odnosno očuvanje solventnosti i likvidnosti bankarskog sektora, u širem smislu. CBCG je proaktivnim djelovanjem blagovremeno obezbijedila 350 miliona eura od Evropske centralne banke i Banke za međunarodna poravnanja za slučaj hitne podrške za likvidnost bankama u slučaju nepredviđenih okolnosti. Zadovoljni smo što do toga nije došlo, ali smo bili spremni i za taj scenario.

Četvrta važna lekcija je da se za krizne uslove potrebno pripremati u stabilnim vremenima i da tada treba akumulirati rezerve.

Kakve bi efekte mogla imati inflacija na makroekonomsku ravnotežu i privredni rast crnogorske ekonomije u naredne dvije godine?

- Projekcije i reakcije ključnih centralnih banaka i međunarodnih finansijskih institucija ukazuju da bi inflacija trebalo da uspori kako se budemo približavali sredini sljedeće godine, odnosno sa nestajanjem baznog efekta snažnog rasta cijena. Naše mišljenje je da postoji značajan rizik da globalna inflacija bude i nešto duža. Naime, nastavak zastoja u lancima snabdijevanja, uz posljedični dalji rast cijena energenata i njihov dalji pritisak na ostale cijene roba i usluga, dodatno bi doprinijeli rastu inflatornih očekivanja. Takođe, ne treba zanemariti ni višegodišnje ekspanzivne monetarne politike koje mogu uticati na dugoročni rast inflacije.

Što se tiče energenata, rast njihovih cijena može nepovoljno uticati na ekonomska kretanja u Crnoj Gori. To se, prije svega, odnosi na rast vrijednosti uvoza, pogoršanje stanja u platnom bilansu i dalji rast inflacije. Sa druge strane, Crna Gora u zanemarljivom obimu koristi gas, tako da gasna kriza neće imati direktan uticaj na Crnu Goru.